

Två halvor av Stockholm

Reglementeringen syftar på det system som användes i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet för att kontrollera prostitution i städer som Stockholm. Huvudsyftet var att förhindra spridningen av könssjukdomar. Men då detta enbart gjordes genom att registrera och tvångskontrollera prostituerade blev det i slutändan bara ett sätt att förödmjuka och kontrollera kvinnors liv.

Det Stockholm som under dagen vimlar av spårvagnar fyllda av människor på väg till jobbet och där mammor stolt visar upp sina nya barnvagnar när de går runt i stadens alla parker har gått och lagt sig. Det Stockholm som i stället tonar upp är stadens tvilling som lever i mörkret och på bakgatorna. Det är det Stockholm som jag lever i. Klockan börjar närma sig halv ett och med smått springande steg rör jag mig så snabbt jag kan utan att bli andfådd, ner mot Norra Smedjegatan. Det är den första riktiga vårdagen på året när solens strålar når lite längre på husfasaderna. De gator vid Norrmalm som vanligtvis är tomma har nu fått allt fler besökare från de två grupper som vanligtvis befinner sig på dem. De som köper och de som säljer, de som är där frivilligt och de som inte har något annat val, de äldre männen och de yngre tjejerna. Norra Smedjegatan är den plats som är kvar i det förflutna i en stad som byggs för framtiden. Efter att ha gått under en längre tid börjar mina smalben värka och jag tvingas sakta ner. Skuggorna längs den ojämna kullerstengsgatan dansar från de fönster som fortfarande badar i ljus där någon ännu är vaken. I fönsterna hos alla småbarnsfamiljer är det däremot släkt och tvättlinorna på innegårdarna jag går förbi står tomma och kala. I varje hem och på varje fasad finns det så många detaljer att upptäcka men medan en del av mig drar tillbaka och får kugghjulen som kontrollerar mina känslor att börja snurra, måste den andra delen fortsätta kämpa framåt.

När jag kommer fram till hotellet har min kund ännu inte kommit. "Gå och gör dig i ordning så kommer han upp om en stund" meddelar kvinnan i receptionen. I hennes leende syns den känsla som så många andra ägare till alla partyhotell och flickställen möt mig med. Medlidande, men bakom medlidandet finns också kunskapen om att alla måste fylla sin roll i spelet och för att kunna behålla sina hotell trots de höga räntorna måste de offra något, eller någon. Det hotellrum som jag kliver in i har jag redan varit i flertalet gånger. Det är en liten enkel säng som står i hörnet med ett nattduksbord bredvid. På nattduksbordet står ett vitt ljus som illuminerar hela rummet, från sängen i ena hörnet, till det lika enkla skrivbordet i trä i det andra. Det är precis ett sådant rum som man vill ha, ett rum där personligheten frånvarar, ett rum som är så långt ifrån det vardagliga livet som möjligt. Plötsligt så knackar det på dörren och dörrhandtaget trycks gnisslande ner. Det är ett nytt ansikte som möter mig i dörröppningen, men det spelar ingen roll för han är precis likadan som alla de andra och vet precis lika lite om hur det är att vara jag. Mannen som kliver in i rummet tittar mig upp och ner med samma lustfulla blick som jag sett i flera olika ansikten, medan leendet får mustaschen att kröka sig. Han sträcker fram händerna välkomnande och låter dem båda omfamna min egen hand. Händerna är tjocka och fyrkantiga och han har underliga rödbruna fläckar över handflatorna. Sakta klär jag av mig och lägger mig ner. När han väl sätter sig på mig knakar sängen och jag begravs i madrassen. Han väger mycket för att vara en såpas kort man. Han trycker sig emot mig och hans svettiga odör börjar sprida sig i rummet. Jag känner mig bara äcklad. För att leda mina tankar på ett annat spår kollar jag på tapeten på väggen mittemot. Jag försöker räkna de gröna blommorna och linjerna på den moderna Jugentapeten som populariserats efter sekelskiftet. Jag räknar i samma takt som mannens andetag "ett..två..tre". Blommorna på väggen får mig att tänka på mamma. När hon tog mig till det nyöppnade Spånga folkets park och fick mig att räkna blommorna. Jag vet att

hon alltid hade varit pigg och energisk, men ändå minns jag nästan bara slutet - när hon låg som sjukast i sängen hemma. Undra om hon någonsin hade tänkt att hennes dotter skulle ta på sig samma yrke som hon hade haft. När mannen är klar tackar han för sig och lämnar ett kuvär på bordet.

När jag väl kliver ut i nattmörkret kan jag äntligen andas ut. Skammen ligger kvar som en klump i magen men jag vet att den tillhör den andra delen av mig, den som springer runt längst de mörka gränderna och den som liksom Stockholms andra halva, försvinner när solen tittar fram mellan gardinerna. Jag går på samma väg som jag kom på väg hem till David Bagares gata men nu är alla fönster släckta och de gamla gaslamporna som ännu inte bytts ut får bara gatan att verka öde och bortglömd. Jag har gått denna väg flera gånger utan att det har hänt något men trots det kan jag ändå inte borsta bort känslan av att något är fel. Någonting med mannen väcker en oro i mig jag inte kan skaka av. När jag väl kommer fram till envåningshuset är det släckt i alla fönster. Nyckeln vrider sig snabbt i låset och dörren rör sig knarrande upp. Även om det endast är ett privatrum jag hyr är jag tacksam för min bostad. Jag trivs i solidaritet och vill kunna bo tyst där jag enbart har mig själv som fokus. Det enda jag hör är ljudet av min hårborste som sliter sig igenom toborna i mitt hår när jag gör mig i ordning för läggdags. Jag tittar på mig själv genom spegeln över mitt toalettbord. Intensivt kollar jag på de olika dragen i mitt ansikte. På de tunna ögonbrynen, på pricken på näsan och på det ena ögat som sitter lite högre upp än det andra. Det är nog ingen annan som skulle identifiera mig med dessa ansiktsdrag. Men jag vet att det är dessa karaktärsdrag som aldrig kommer förändras på utsidan, oavsett hur mycket jag förändras på insidan. Det är i alla fall det jag försöker intala mig själv. Mitt yrke är ingenting jag är stolt över utan det är en skam som växer för var dag som går, för varje ny kund och för varje gång jag behöver räkna blommorna på tapeten. Jag reser mig från pallen och drar nattlinnet som ligger prydligt på sängkanten över huvudet. Det knakar i sömmarna när jag försöker trycka in mina axlar genom de allt för små ärmarna. Jag måste köpa ett nytt nattlinne. Men jag måste först tänka på att köpa mat och betala hyra och alla de andra kostnaderna som krävs bara för att kunna leva självständigt och i säkerhet. Det är varmt och unket i mitt rum men kudden är kall och ger ifrån sig ett utmattat ljud när jag slänger huvudet på sängen och somnar.

För var dag som går blir det varmare och varmare i Stockholm och sommaren tycks ha kommit tidigt. Mammorna har bytt ut promenaderna i parken till att sitta och kolla på medan deras barn badar vid stränderna på Långholmen eller Djurgården. Det är en extra varm dag idag och solen står högt på himlen när jag gör mina ärenden längst Drottninggatan. Jag måste köpa mat och andra bekvämligheter inför sommaren. Men pengarna har börjat ta slut då jag känt mig sjuk och inte tagit emot någon kund sedan fem dagar tillbaka och den underliga mannen på hotellrummet. Jag sänker blicken och läser uppmärksamt igenom det som jag har skrivit på inköpslistan. Tyg och tråd är det enda jag ännu inte strukit över. Jag tittar runt över folkmassan som vimlar förbi för att försöka få syn på en syaffär. Det har börjat verka i fötterna och jag slickar mig tankspritt i mungipan över mitt nya munsår. Den sida som jag visar i Stockholm under dagarna har alltid varit en i mängden. Ett litet kugghjul, eller till och med en liten flisa i den stora motoriken som bildar Stockholm stad. Så oviktig och intetsägande att ingen lägger märke till mig på gatorna i huvudstaden liksom ingen lägger märke till ett sandkorn på stranden. Men idag är det något som är annorlunda. Känslan av att alla ser mig över axeln och blickarna som ibland uttrycker ömkan över mitt tillstånd har bytts ut till blickar av förakt, och kvinnor som vänder på snörskorna och går till andra sidan gatan när de bevittnar mig. Det är någonting som är fel. Letandes efter en yta att spegla mig i går jag förbi ett ansikte med ett likadant munsår som mitt. Men det är ingen levande människa, det är ett ansikte på en affisch. En affisch som inte bara presenterar ett ensamt ansikte, utan också en rygg, handflata och fotsula, alla

med samma bekanta utslag. Under det guldiga emblemet av en uggla står det men markanta bokstäver "Sök läkare vid minsta misstanke av sjukdom!". Det är då jag inser medan jag står utanför Apoteket Ugglans propa dörr att jag har blivit smittad. En känsla av panik sprider sig igenom min kropp när jag inser att min andra, onda, mörka halva har beslagtagit min goda. Jag vill försöka springa ifrån mina problem, springa ifrån hotellrummet, försöka springa ifrån hela Stockholm. Men nu står jag mitt i staden och mina fötter är fastborrade i marken. Den staty av ugglan som vakar över ingången till apoteket glänser i solen. Dess blick är riktad ner mot mig och den tittar förstående mig i ögonen. För första gången på länge känner jag mig bekymrad över att vara ensam.

Frenetiskt och svettig går jag fram och tillbaka mellan dörren och sängen i mitt hyresrum. Plankorna knakar och böjer sig för vikten medan jag stampar runt. Många prostituerade vet hur man ska göra för att skydda sig från en myriad av olika könssjukdomar, men det är precis lika många, liksom jag, som aldrig fick lära sig den kunskapen. Det jag vet är att om jag söker vård och läkaren misstänker att jag har fått smittan genom prostitution kan det leda till att jag anmäls till polisen och blir tvångsreglementerad. Då skulle jag bli officiellt registrerad som prostituerad, med regelbundna förnedrande och smärtsamma gynekologiska kontroller. Och om det visar sig att jag har syfilis måste jag tvångsintas på sjukhus. Dessutom kommer alla veta att jag är prostituerad och jag kommer förföljas av polisen. De som bär på smittan blir behandlade som jordens avskum, de blir malträterade och tystade. De tillhör den del av Stockholm som måste begravas, som inte får se solljuset. Det är därför mamma drog sig från att söka hjälp. Hon levde hellre med sjukdomen än med skammen. Det var hennes val att aldrig berätta som fick henne att ligga ensam och övergiven i sjuksängen. Det enda jag kommer ihåg från den sommaren är hennes raspiga andetag och bullerbussen som man hörd över nästan hela stan. Just nu står valet i mina händer. Min tystnad kan innebära min död, medan min talan innebär att mitt yrke blir en del av båda mina halvor, en del av hela mig. Jag kommer bli sedd som prostituerad och fallen hela mitt liv. Jag slickar mig i mungipan. Än har jag tid att bestämma mig, även om jag vet vad valet nog kommer bli.

Jag har knappt sovit någonting och då och då svartnar det framför ögonen när jag cyklar fram längst kullerstenarna på väg till polisbyrån för sedlighetsärenden i Klara-kvarteren. Det är en tidig morgon och de första tecknen på morgontrafiken börjar visa sig. Det centrala Stockholm är en plats fylld av kontraster. Jag cyklar förbi tryckerierna och tidningsredaktionerna men också de fattiga bostadshusen vars innegårdar är fulla med sopor. Mitt i kaoset tornar Klara Kyrka upp sig som en symbol för ordning i en stad som konstant förändras. Men det enda jag kan tänka på är rädslan för att ha blivit smittad med syfilis. Jag är inte rädd för själva sjukdomen, utan snarare hur den kommer påverka mitt liv innan, under och efter behandlingen. Jag har valt att reglementera mig själv och kommer aldrig kunna vända tillbaka. Jag är rädd för de gynekologiska undersökningarna som är förnedrande och hemska, men då något jag måste utstå varje vecka. Och behandlingen på kurhuset på Eira som sker i isolering. Men mest av allt är jag sur. På samhället och på honom. Han som gjorde fel och smittade mig men ändå aldrig kommer dömas för sin sjukdom. Jag väljer att parkera min cykel längre bort och gå den sista biten fram till polishuset. I Klara-kvarterens myller av smågator, kåkar och kaféer rör jag mig i tystnad. Nu är det morgon här och stadens mörka halva sover. Men lukten av fattigdom och prostitution finns fortfarande kvar i luften. Doften av alla barn och kvinnor som konstant blir kontrollerade av det samhälle som egentligen borde försöka skydda dem. Polisbyrån som tonar upp sig bakom ett hörn blir en ond knöl i mitten av det hela. En kall, byråkratisk byggnad som vissa söker skydd

hos, och andra så gott det går försöker undvika. Det är just för att det är så samhället ser ut som vi kvinnor måste trakasseras, tvångsregistreras och kontrolleras medan männen får hjälp. Det finns två vanliga typer av de som har blivit smittade. De som köper och går fria. De som och säljer faller. De som väljer sitt öde ursäktas, medan de utan val stämplas. Det är precis när jag står utanför polishusets portar som jag inser att det inte är rättvist. Kugghjulen som kontrollerar mina känslor har börjat snurra, och för en gångs skull tystar jag dem inte. Jag vänder mig om och går därifrån.

Stockholm har börjat vakna till liv och för första gången går jag längs kullerstensgatorna i lugn och ro. Butikerna har precis öppnat. En gammal gatsopare drar en skranglig kvast längs rännstenen och mjölkflickorna närmar sig slutet av sina rundor. Jag känner mig hjälplös. Min hjärna vill att jag går tillbaka till polisbyrån men mitt hjärta får mig att fortsätta framåt. Plötslig lägger jag märke till någon bekant som susar förbi i snabb fart mellan fotgängarna. Ett ansikte som jag sett flertalet gånger men tidigare fullt av medlidande. Vilket är i stor kontrast till det ansikte som nu fokuserat spanar över folkmassan och sedan med bestämda steg knallar gatan upp. Det är kvinnan från hotellet. Jag blir nyfiken och med springande steg försöker jag följa efter. Det är en känsla av trygghet i mig som växer och som får mig att förfölja henne i flera minuter mellan de trånga gränderna. Till slut kommer vi fram till en större bakgårdslokal. Utanför står två kvinnor och pratar. De överdådiga hattarna täcker deras ansikten och jag vet inte vad de talar om. Den lilla dörren bredvid står på glänt och den bekanta kvinnan kliver in. Efter att ha tagit ett djupt andetag utmanar jag ödet och bestämmer mig för att göra samma sak. Precis innan jag kliver in lägger jag märke till en lapp som sitter i fönstret. "Kvinnors hjälpförening-möte idag. Alla välkomna" står det med raka och prydliga bokstäver. Jag spärrar upp ögonen, både av nyfikenhet och hopp. När jag väl tar mina första steg över tröskeln vet jag att jag för första gången på länge kliver in i ett rum där jag är hörd. Rummet i sig är långt och lågt i tak, med träpanel på väggarna. I mitten av lokalen är ett långt träbord, fyllt med olika typer av flygblad och pamfletter. Flera kvinnor står hukade över bordet och läser intensivt, andra står i mindre sällskap och konverserar med varandra. Kvinnan från hotellet står i det borte hörnet av bordet. Hon ler mot mig som om hon vetat att jag följt efter och signalerar åt mig att komma. Med smått osäkra steg närmar jag mig henne och jag tar upp den blankett som ligger på bordet där hon står. "Inga kvinnor är smutsiga-bara orättvist behandlade". Jag tittar upp på kvinnan och ler. Jag har sett henne flera gånger tidigare. Vi har utbytt enkla konversationer, precis som de konversationer jag har utbytt med andra versioner av henne och hon med andra versioner av mig. Men nu träffas vi utanför det onda spel vi båda varit pjäser i allt för länge. Med stöd från varandra och andra vill vi ta oss ut från Stockholms mörka halva, med bakgatorna och fulspelen. Vi tänker iallafall försöka.

Reglementeringen avskaffades i Sverige 1918 och 1999 trädde sexköpslagen i kraft som gör själva köandet till den brottsliga handlingen. Genom spridningen av kvinnorörelser och föreningar under det tidiga 1900-talet var det allt fler som tog ställning mot prostitutionens villkor och stödde utsatta kvinnor- särskilt inom ramen för kritiken av reglementeringen. Personer som Karolina Widerström och Emilia Broome har spelat en viktig roll. Kvinnorna som har haft det tufft i vår stad är många men de har ändå gjort allt för att hjälpa varandra.